

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

Jesenski vetri so zapihali v deželo . . .

Jesenski vetri so zapihali v deželo.

Strast do ploditve in stvarjenja zemeljski vsemateri pojema in prehaja.

Solnce je že zajeto med oblačne mreže, ki vanje zimska starka ga lovi.

Trgatve čas je tu in grozdi, polni soka, hočejo zavreti.

Pripravite kadi in brente, nabrusite si krivce!

Kmalu nam novo vino v sodih zašumi.

Neslišna pesem monotono=žalostno zveni skoz zrak. (Mislim, da me glasneje trga, če zaprem oči.)

Od daleč se zateglo zлива vanjo mukanje goved, ki jih pastir z očadene planine žene v zimske staje.

Hripavi krik letečih jat.

Po skritih kotih pa vrtinci plešejo s pomrlim listjem.

Med brajdami ležim, pod grozdi.

Če le na pol pretežke dvignem veke, se mi zazdi, da sem zagledal modro krilo, ko se je pravkar latnika oplelo, in da koraki drobni proč hitijo.

Poslednje tople struje mi gladijo prsa razgaljena.

In prvi mraz mi že drhti v kosteh.

Pa če se zatopim v kalejdoskopično zmešnjavo živih barv, ki bohote od vsepovsod iz zemlje, če jo zadene val svetlobe:

kaj ni samò nalepotičen, star obraz, ko senca preko nje ledena hušne?

Te liste glej! Še pravkar so goreli kakor rože v jutru, zelene, rdeče, žoltobarvne.

Pa sem si enega med prsta dva pobral in se je razprašil ko kup pepela.

Vsa ta podoba živosti živi na videz.

V resnici je do mozga prepojena s strupom — s smrtjo.

Narava je podobna okostnjaku, ki mu nevidna sila giblje mrtve sklepe.

In je samo od daleč živo bitje.

Ti sokoviti grozdi se še danes spremenijo v čiste strupe.

In ta drevesa, ki polagoma cledenevajo v trdotno spanje — kaj niso le prhljad, ki se nekoč sesede v trhljost svojo?

Bitja, premikajoča se — ne bodo (še to zimo morda) gniloben
kos mesa in kepica izmečka?

Kaj je življenje?

Iz smrti se redi, kar zdaj živi — da spet bo hrana tujemu
življenju.

Jaz sem izpljunil izpljunek krvi in sline.

Pa to sem jaz, to sem še tisti jaz, ki se polagoma v gnilost
pretvarja!

Od nebnice mi zaudarja v nos osladni duh mrtvaški.

Jaz mislim dalje.

Smrt gibanja je konec.

Smrt je pepel in smrt je smrt zavesti.

Čez kratek čas preneham misliti vse misli.

In se pogreznem v votlo pozabljenje.

Vsi moji čuti so se mi uprli.

Če boš čez kratek čas negiben, te zadnje dni za gibanje izrabi;
če ti zavest nekoč otrpne, naj tvoja volja še enkrat jo zbiča
k delu;

če se nekoč res razkrojiš v nesvestnem spanju, presanjaj prej
ta dan, ki ti ostane!

In kakor volkodlak se je vsesala v živce moje pesem ozračja,
pesem propada.

In me je v glavo spekla ter jo ko plamenico vžgala.

Jaz z bobnajočim prabivolskim gromom . . .

Jaz z bobnajočim prabivolskim gromom,
ki bo odjekal od pečevja do pečevja in do sluhov vaših,
moram zarjuti krik, kakor mi je ogrodje pretresel in me na
dvoje zlomil:

Smrti ni! Vse je razvoj! Obdobja so minula. —

Kako, da je moj vid zaklenjen baš pred to skrivnostjo?

A je življenje moje razkrita muka in neprestano iskanje,
moje zenice so kakor mačje neprenehoma razširjene v temoto!

Zdaj mi je razodeto vse do potankosti:

ker sem v temoto svojo buljil, sem oslepel svetlobi;

ker sebe kot celoto sem jemal, sem bil neznamen

in je bilo celota-drobec vse krog mene.

Jaz sem le del celote — in sem ogromen postal.

Jaz sem le del celote — in sem nesmrten postal.

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

Vseh kozmičnih tež oproščen . . .

Vseh kozmičnih tež oproščen, se je dvignil moj duh iz telesa
in se razširil na vse strani.

Z nogó je stopil na Južni križ, z rokó se naslonil k sozvezdju
Severnice.

Moj duh, ki je zledenel veletoke krvi z grozotnim veličastvom
glacialne kozmogonije

in se zarogal z relativitetno teorijo vsem tradicijam,
je vstal, da zvrta zadnje stene in požene zadnje strope v zrak,
ki mu zakrivajo razgled v brezbrežnost.

Šel je, da razbije nebo in potegne huleče se bogove s prestola.

*

In so mi pljuča zahropla in mi je srčna mišica prestala bítí:
Boga ni razen mojega duhá;

ni mej, ni sten —

le tiste so, ki sem kot človek vanje zakopan.

*

Ni začetka, ni konca.

Čim ogromnejši jaz, tem ogromnejša brezmernost.

Čim ogromnejši jaz, tem neznatnejše vse končnosti.

Prašek je Rimske ceste sistem in v nič je zemlja izpuhtela.

Neznana svetovja se iztopevajo v gorčična zrna.

Čutim kozmične volje gigantski napor, ki stresa svetovja, praš
megle zgoščuje, vžiga solнца in vrtil premičnice, drobi materijo
ter jo deli (kakor galvanski toki anione, katione)

in jo nasiča sebe, spet jo spaja.

Kje so vrednote izmerljive!

Čas je šinil vase in se razletel ko tresk granate.

Eno je preteklost s prihodnostjo, eno sta preteklost in prihod
nost s sedanjostjo.

Pa je vse troje nič!

Ni začetka, ni konca.

V prazninah krožijo vrtinci brez smeri.

Svetovja vstajajo, propadajo, spet vstajajo . . .

Jaz čutim kozmične volje siloviti napor, ki jih ureja (kakor
sebe) v harmonijo.

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

Slava spoznavajočemu duhu!

Slava spoznavajočemu duhu!

(Slutnje so pa odprte duri do spoznanj.)

Kaj ste že mislili, kako nastaja iz jajca, navidezno mrtvega jajca, dihajoče življenje?

Lupine se razpočijo in v svet začivka rumena malenkost, da bi se hranila, plodila, nova jajca legala brez konca in kraja.

Kakšna neumljiva privlačna moč med najmanjšimi drobci snovi povzroča to božje nastajanje?

Je to ista moč, ki materijo v vesoljnosti k gibanju z bičem poganja?

Bral sem tisočletja stara razodetja, modrosti zlatoustih modrecev upanishad in ved.

Pa je tam zapisano,

(tisočletja pred modrostno-matematičnimi prevrati Rudžerov Boškovičev in Einsteinov!),

da je svetovje naše podoba izmerljivo neizmernega jajca, v katerem se skrivnostno snovanje življenja v enoten organizem veže.

Tiste pradavne slutnje,

utrinka podzavestnega dojetja resnice izven nas v nas,

jaz vsaj,

novodobni vseznalec, ki ustvarjam trdno obliko spoznanjem iz okostja nezmotljivih logaritmov, matematične kombinatorike, diferencialov in analitičnih geometrij,

nič drugače do konca razložiti ne morem —

ne smem!

Slava spoznavajočemu duhu

in zameglenim šarenicam slutenj,

ki nam sporočajo, da smo iz lupine še neizleženo bivanje

in da hočemo z zavestjo

(kakor nižja bitja podzavestno)

izobličiti se, roditi, hraniti se dalje,

(morda iz črviča in zrna, kar nam je danes nič, ne snov ne duh in vendar nekaj),

razmnožiti se brez začetka in konca!

«Hudičevo seme, rad te imam, ampak vselej sem žalosten, kadar te vidim. Tak potegni se že iz svojega prahu.» Zagrabil ga je pod pazduho, in ga zavihnel, da so mu noge opletale po zraku.

«Eh, gospod, le pustite me, zame je bolj varno pri fleh,» se je režal bradati zvitorepec.

* * *

Med materami so odmevali njuni koraki. V kamenitem telesu zadnje na levi se je vršil obupen boj med življenjem in smrtjo. V materi se je poslavljal mlado življenje. Vse druge so upirale vanjo oči. Črna žalost je kakor nočna ptica skrivnostno prhutala nad njimi.

U pricujatelju potovarju ni zapuška (Dalje prihodnjič.)
Spodnja oblika berarice skrivanka v Puštanju je pa pes!

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

V največjem solncu sem ležal . . .

V največjem solncu sem ležal na hrbitišču Erničevega nad Lučami.

Na desni pred mano razrite stene Ráduhe planine,
 a tam na levi zmrznjene lobanje kamniških plešivcev.

Če zavrtim poglede za 90 stopinj, se zastrmim Rogaču v razglodano čelo.

O, sveta zemlja, kako se v prelestih tvojih ko v vreli vodi sol topim!

Ne vem, če je radost, kar čutim, ali žalovanje.

Nič ne vem, ničesar več ne umem.

Da plane v ta velikanski amfiteater narave najčudnejše čudo, bolj bi se ne čudil.

Vsi besi pekla so udarili v nebo.

Vsi angelski opoji so se zarili z nébesa v zemljó.

Jaz grizem jo, grizem v volhko meso.

In zemlja in nebo sta kakor silovita mistična harfa.

Pretenke božje strune in peklenke strune v najnižjih oktavah so zableščale v solnčni luči in hočejo zveneti, bobneti.

Jaz sem postal eno samo ogromno uho:

Daj, Bog, v orkanu sferičnih slavospevov privihraj, prišumi in mi razodeni, razodeni:

Kam grem, počemu grem, počemu s temi trudnimi nogami više, vedno više grem?

Odgovori, razodeni.

Jaz, eno samo ogromno uho, kdaj z gromkimi akordi tvoja simfonija pretrga tihoto, čakam, poslušam. —

VERONIKA. Ne, zašla sem si v teh belih dvorih.

BARBARA. Ti si objokana. Ti je storil kdo krivico?

VERONIKA. Največ krivic nam prizadene lastno srce.

BARBARA. Čudno. Moj dragi oče, kaj je s tem dekletom?

HERMAN. Povej nam Jošt Soteški, kaj je s tem dekletom?

JOŠT. Jaz vem, da vešče same k ognju silijo.

Veronika zbeži.

BARBARA. Eneja Silvij — evo ti Didone.

ENEJA SILVIJ. Da, krasna je.

BARBARA. Krasna?

ENEJA SILVIJ. Najlepša vseh žena, kar sem jih videl.

BARBARA. Tako? Spovejte jo. Kolo gre naprej.

Tih smeh. Kolo se postavi in se vije dalje ob zvokih godbe.

ZAVESA.

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

Kdo je dejal . . .

Kdo je dejal, da je materija (zemlja) mrhovina, ki se ne plodi, ne živi?

Jaz namreč sem videl gonjave rastline drobčkano seme, kako je črnico oplodilo, skalilo, raslo in množilo svoj zarod, številen kakor peščena zrna ob vseh morskih bregih!

(Tudi jekleni graniti so postajali, oplojeni s komaj vidnim življenjem, na vse strani stegajoče se življenje.)

Čudež božji: iz gnilobe in omrtvičenosti se je rodilo brsteče zdravje, iz prhlости trdnost, iz otrdelosti prožnost, iz smradu so vstajale pijane dišave!

Z mojim živalskim telesom so se plodila telesa rastlin, rasel sem in se množil.

V meni, popolnem človeku, so se pretakali sokovi v stanice moči.

Moje živalsko telo se je spojilo z nevidnim v meni.

Kako jaz cvetem!

Ta nora strast: vedeti, da ni spojitvam mej, da se nevidno v meni plodi z neznanim krog mene!

S kom?

In neznano: Kaj bo to oplodilo?

«Ostanite, gospod župnik, če imate čas in posedite z menoj, čeprav ne morem govoriti. Vsaj eno srce bi rad čutil poleg sebe. Če ne, se lahko zgodi, da bo počilo moje med temi mrzlimi zidovi.»

*

Ko je noč legla na zemljo, so se matere spogledale. Obličje Zamejčeve in Hostarjeve je prevzela resnobna žalost, kajti v Godeževi se je besno sovraštvo borilo s spancem do jutra in ni zasnulo, prešlo je v dan. Med njimi pa je hodil gori in doli Luka, ki ni mogel spati.

(Dalje prihodnjič.)

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

Duhovi okrepenih in razpepeljenih teles . . .

Duhovi okrepenih in razpepeljenih teles,
 atomi bodočih bitij in še nevidnih pojavov,
 kadar se stikata noč in dan;
 včasih, ko se prevali naraščajoči dan z najvišjega meridiana in
 začenja padati v globine najnižjega:
 vidim vaše steklene, daljno tuje in zamaknjene obraze splavati
 pred svoj obraz.
 Iz vaših onemelih ust
 in iz grl, ki še niso spregovorila,
 poslušam mrmrajoč zvoke, kakor jih doslej še nisem slišal
 šelesteti, ko so pluli med zavita blodišča mojega sluha.
 In jaz zdaj čujem in verjamem njihovim sporočilom.
 Vem, da je preko tega življenja pokoj,
 da me čakate kot brata in me sprejmete v prozorne hrame in
 nepopisane krasote vašega onostranega bivanja —
 pred začetkom novih življenj.
 Vem, da mi pripravljate iz eteričnih tkanin prečudno ležišče,
 na katerem se mi utrujena duša počije, preden se očiščena napoti
 k novemu vstajenju.
 Sladko in spokojno je podzemsko dremanje!
 Moje telo se razpraši in odpre;
 rjava, volhka zemlja se bo usipala počasi skozi izvotljene dol-
 bine oči, pod čelne votline in jih napolnila;
 skozi usta in razkriti prsni koš, v trebušno jamo bo segla s
 tenkimi prsti legala vanjo in se pomešala z ostanki mojih raz-
 krojenih snovi;

zbledele korenine se bodo polagoma nižale k meni, objele me, prepregle, srkale me ter me dvigale v svetlobo.

Jaz bom krizantemin cvet ali zelena trava.

In nihče ne bo v meni spoznal nekdanje slike mojega zunanjega jaza

in v dišavah, v barvah, mojih nekdanjih obupov ter ekstaz.

Polagoma, polagoma se novi atomi nasedejo v moje telo.

Skozi rahle grude mi bo zadnja na zemljo prisesana misel spuhnela po steblih, skozi mokre liste k zelencžoltim lučim na polnočnem firmamentu,

se širila kakor pahljača na vse strani in se pretopila z vašo mislijo v celoto.

Jaz bom prenehal biti —

za dolge, neizmerno dolge dobe.

Kar sedaj mislim, bo misel vaših razpepeljenih teles.

Nešteto duhov bo moj duh.

Jaz bom jaz sam in vsi.

Moji atomi se bodo polagoma združili váme.

Avgust Žigon

Fr. Levstik in J. Krajec: 7 pisem

(4 Levstikova, 3 Krajčeva.¹)

1.

Prijatelj dragi!

V Ljubljani 11/11 878.

Včeraj sem po naključji slišal, da namérjate Vi na svitlo dati boljše slovenske pisatelje ter mej njimi tudi Preširnovе poezije. Tega Vam jaz ne bi svétoval, ker utegnete zabresti v neprijétne zadrege, če to storíte; kajti dr. Preširen je bil za svoja dédiča postavil svojih dvoje otrók: Franca in Ernestino. Besede njegove v opóróki slovó takó: «Vermógen besitze ich ohnediess keines;

¹ Janez Krajec, bivši tiskarnar in zaslužni založnik slovenski (* 10./5. 1843. v Ljubljani, † 26./9. 1921. v Novem mestu), se je izučil tiskarstva pri Rozaliji Eger (prejel je svoj «oprostilni list», po takratnem še kot «Johann Kreuz», s podpisom Antona Kleina, 13./4. 1861., pa si je ime kesneje pravilno uslovenil po Levstikovem vplivu). Po izučitvi je vstopil v Blaznikovo tiskarno, ki jo je po lastnikovi smrti (Jožef Blaznik † 23./6. 1872.) vodil kot faktor malo-dane do svoje preselitve v Novo mesto. Tam je bil namreč kupil tiskarno Bob-novo, jo prevzel sam leta 1876. ter jo vodil 25 let, dokler je ni prodal leta 1901. Tiskovnemu društvu v Ljubljani. (Ob smrti njegovi: kratek nekrolog o sim-patični osebnosti in neumorno delavnem možu, ki je bil «pred leti močna opora

«V sovraštva črno ste nebo zajeti,
daleč ljubezni vam in pravde Bog,
le nada ko drhteča lučka sveti
pa v cerkvi žar skoz oken tenki lok.» —

Pojo zvonovi... Strmo nad zadolji
se vzpenja Karavank mogočni zid.
A bajna noč... Kresnice v zimskem polji! —
Tako gredo v adventni plahi svit...

Bil trd si . . .

Bil trd si oče mi, Gospod, gladil me nisi ne mehkužil, in kar naneslo krivd in zmot, vse plačal mi, kot sem zaslužil.	Ni bilo mi ljubezni god življenje, z gnevom si ga družil, v osojen zasejal me kot, ki v žarku Tvojem ni se južil. —
A jaz pognal sem — in stojim, viharjev strah me ni ne zim in nič ne trepetam: doklej še...	Ko Ti pred lice padem strt, povije v grob me majka Smrt. Ah majke, te so vse milejše . . .

Kaj trkaš . . . ?

Kaj trkaš ob tej pozni uri,
ljubav, poslanka daljnih meni zvezd?
Zatvoril davno že sem težke duri
popotnikom z večernih cest.

Nikomur nočem več odpreti
in tudi tebi vrat odprl ne bom:
nemir prinašaš, nesi ga po sveti,
pokojen je in tih moj dom...!

Karlo Kocjančič / Iz zbirke „Večna plamenica“

Jaz bom umrl . . .

Jaz bom umrl. In senca mojega telesa se napoti v vinograde
na Sabotnjaku.

Tam bom zasanjal blazno-lepe sanje. Potihoma bo trkal mi v
pokoju skržatov spev.

Po svetem nebu krožijo ognjene krogle.

Kako tvoj sladki vcnj, vešelik, žge!

Jaz bom tam sanjal dolge, dolge sanje . . .

Ivan Albreht: Dve pismi

(Iz zbirke «Tihe besede».)

I.

O, da sem senca tvojega telesa,
da spremljam te na vsaki tvoji poti,
naj gre v resnico ali k temni zmoti,
v prepad pekla ali v nebesa,
z ljubečim srcem rada bi s teboj
z molitvijo edino v svoji duši:
kako sem tvoja, dragi, in kako si moj.

II.

Večerne ure kličejo strahove
in vedno, vedno se bojim,
ko tebe najsvetejši glas pozove,
da pravo sled za tabo izgrešim.

Ostani moj! Glej, na višini
je brez toplote najbolj žarka luč!
Saj si dejal, da v mojega srca globini,
je zate skrit do tajne sreče ključ! ...

Ne, ne, saj vem, da le drhtenje
želja brezumnih zdaj iz mene govori.
Bila bi rada pot, resnica in življenje,
pa sem le skromna cvetka tvojih dni.

Karlo Kocjančič: Iz zbirke «Večna plamenica»

Dejal mi je moj drug, moj ljubljeni, ostrovidni opazovalec vsega:

Ali razumeš razjedajoči strup skrbi;
to šibkotno vstajanje in padanje v obupu, samomorilni dvom;
nevero vase, občutek lastne ničevosti — to, da si samo drobno-
gledna točka v vesoljnosti in tem bolj neznatna, s čim daljnješe
periferije jo opazuješ?

Ta strahotni privid svetovnega trpljenja in krivic:

Gobave, sifilitike, jetične, božjastnike; alkoholike, obupance,
samomorilce;

tiste, ki z rogajočim se smehom bolj gotovo vero v nekaj
višjega prebadajo nego bodala srce;

stradajoče in rahitične otroke, matere s stradajočimi otroki —
da morejo, bi jih nasitile z lastnim mesom;

ponižano in po nečistih poteh tavajoče človeško dostojanstvo;
pravičnike na križ razpete, preganjane, sekane, ob živem
telesu žgane; svobodne duhove v temnicah hirajoče (to trpljenje
duhá in omrtvični krč bednih teles!);

razbojnice, morilce, goljufe in norce s kraljevskim plaščem
odete, s krono bogastva in zmagoslavja ovenčane;

vojne, kuge, potrese; sovraštva, zabitosti, ostudne zločine in
ostudne kazni;

zver z obrazom božjim v togoti razdejanja;

to življenje, te muke, te megle; izdajstva, razočaranja, smrti
in gnilobe;

preko vsega vesoljstva pluskajoče morje gorja;

to slabotnost duhá in malovrednost telesnega:

ali razumeš?

Odgovorim mu (duša mojih lastnih in tujih trpljenj):

Gledam in se trgam.

In vse bolečine sveta me razkrajajo kakor jedke kisline —
moje lastne bolečine, strahopetnosti, dvomi in obupi; betež-
nosti, zločinski nagoni, ničvrednosti, trohnobe — vse to me gloje
in me uničuje.

Vidim pa umirajočega otroka in se zvijem v sebi — ob enem
samem umirajočem otroku.

(Mater bi preklel, ki ga je spočela s klico trhlega življenja;
boga, ki mu je vdihnil dih smrti; svet, ki ga ohranja v bolečinah;
in svojo lastno onemoglost.)

Vidim — ne razumem.

In odgovori mu duša telesa (duša vseh telesnih slasti):

Tedaj se zagledam v trepetajoče življenje svojih rok.

Modre žile pretakajo rdečo toploto do koncev dolgih prstov in
jo vračajo utrujeno v srce osrčja;

členki in beli živci drgečejo v gomazečem občutju večnega
presnavljanja, skledaste dlani se strnejo druga k drugi, da so
kakor plitka čaša (in menim, da je do vrha napolnjena s čudežnim
napojem vseh razkošij, zame in za vse ljudi).

Menim, da je ni bolj božanske tvorbe, nego so moje roke, te
silne rodnice novih tvorb in razdajalke neizrekljivih radosti,
kadar ob moji skoraj nezavestni omotici iščejo nečesa, da sprejme
nase vso to krčevito naslado, ki mi stresa telo.

In ta ogromni dotikljaj z drugim telesom, ki me vsega zažge,
da ostanem samó kot nekaj oglja in pepela!

la najvisji dotik in najvisje trpljenje slasti od zaziganju samega sebe,

ko se mi vnamejo sicer jagenjske oči z ognjem žarečih kovin;
ko se telo v spazmodični ekstazi pogreza v nedoločno brezno nevidnega in nečutnega;

ko pade trenutek skrajnega vztrepeljaja sam vase, obmolkne in umre!

(Kaj je torej bolj božansko nego moje telo, ki sprejema in razdaja toliko razkošja? Kaj je bolj vredno ljubezni nego ono in kaj so mimo njega vse muke sveta?)

In odgovori mu duh duhá (duh duhovnih doživetij):

Vse je pozabljeno: trpljenje telesa in duše je pozabljeno in omotica telesnih doživetij je pozabljena.

Tedaj se odpravim v samoto in jo oživim s svojim utripom in se oživim ob njenem utripu.

(Telo je mrtvo in trpljenje je mrtvo — nič ni ostalo razen pokoja in samote.)

Svet za mano — tako daleč za mano — se razdira v svojih velikih bolečinah in se opaja s svojimi velikimi, hrupnimi radostmi:

Jaz pa poslušam v poletni noči samó drobnega črička rad, ko se razlegne pesem njegova preko ostrmele tihote borovnjakov, vinskih goric in polj,

velikanska, preprosta —
kadencirano dihanje narave.

Breztežen kakor eterska tvar, neviden, vse predirajoč, kakor eterska tvar,

dajem, da vžari ob mojem dotiku sleherna stvar v mogočni sili in krasoti,

potrjujoč mojo lastno, nevidno silo in krasoto.

Kaj je torej vse drugo mimo te mogočne tihote mojih občutij in silnega razmaha moje misli, ki gre kakor nežna roka preko veseljstva in njegovih ran?

Tedaj mu odgovori duh osebnega življenja, osebno bistvo vseh stvari (z močnim glasom in ponosno):

Vse je minljivo. Trpljenje in radost sta minljiva, življenja in smrti so pozabljene.

Jaz pa, Samobitnost in
Samozavest,
hrbtenica duš,
Volja in Dejanje,
nisem minljiv.

V meni se združujejo vsa gibanja in razgibanja, zgodovine in dela kakor žarki v prizmatično steklo, ki se v njem prelomijo in nadaljujejo po novih progah svojo pot stotisočkrat bolj sijajni in šareni.

Jaz sem križišče vseh časov,
v meni se končuje minulost, iz vsake moje sedanjosti se utrinja prihodnost.

Sam neskončen kakor večnost in večno pričujoč,
jaz, svoj lastni življenski princip,
sem središče in obod vseh prostorov
in sam v sebi neskončen prostor, zaključen, zadostujoč,
z istimi razmerji in gibajočimi silami kakor vsaka druga neskončnost.

(Brez mene ni mojega življenja in če bi mene ne bilo, mislim, da bi se ravnotežje nekje v vesoljstvu vseh vesoljnosti podrlo. A kako bi ne mogel biti?)

Vse mine. Trpljenje mine in radost mine, mineta snov in oblika stvari:

Jaz pa ne minem, jaz osebna zavest in življenje lastnega, ogromnega svetovja.

In iz vsake sedanjosti stopam živejši in zavestnejši v ogromnejše bivanje.

(Kdo se predrzne ustavljati me v mojem pohodu ali me omejevati v moji razsežnosti?)

Glas iz globin, tih glas mojega in tvojega Duhá, Duhá vseh vesoljnosti:

Iz gibanja in mrtvila, iz trpljenja in radosti, iz misli, volje in zavesti oblikujem vse stvari,

Stvarnik in Oblikovalec,

Bistvo in Zadnja Oblika svoja

in Bistvo in Zadnja Oblika vseh stvari.

Bratko Kreft: Balada o Lenčki

Dan za dnem. Kakor tovorni vlak. Počasi, premišljeno, leno je teklo življenje v trgu. Srezki poglavar, župan-trgovec, zdravnik, žandarmerijski poročnik, sodnika, komisar in kolikor je še raznih častivrednih naslovov v vsakem trgu, jih je bilo tudi tukaj. Razdeljeni v družbe, ki so se vztrajno obrekovale med seboj, so prepili mnogo noči, da so se zjutraj prepozno in izpiti vračali v svoje urade. Brez žalosti. Smeje in s porogljivo besedo so se spominjali orožnika (kakor so kratko nazivali po-

ročnika), ki se je preveč pajdašil ali z županovo ali s katerega drugega ženó. Malo prepira, veliko besedi in obrekovanja. Sicer pa so vsi bili enaki. Moški nezvesti — ženske nezveste. Izmenjavali so se. Zdravnik, ki mu je pred leti žena skočila v Muro, pa se je smejal vsemu. Vedno se je samo smejal...

Srezki poglavar je bil kaj prijeten mož. Še celo kmetje so ga ljubili in če je prišel glas o ženini nezvestobi do njih, so ga pomilovali. Redko se je sicer smejal, njegov obraz je bil vedno oster in resen kakor geometričen lik. Zdelo se je, da je že preko vsega. Tudi preko žene, ki mu je rodila troje lepih otrok, sedaj pa je s smehljajem vabila vsakogar, ki ji je ugajal.

Dela ni bilo baš preveč. Vendar je bila po štatutih določena za urad še ena delovna moč: stenografka-tipkarica ali zakoten pisar. Poglavar je bil praktičen in je pisal na vlado. Razpisali so in trg je čakal... Tudi pisar Hrašovec je čakal, ker je ležalo na njegovi mizi precej nerešenih stvari.

1.

Vlak je vozil svojo neenakomerno vožnjo. Nekaj časa malo navkreber, nato zopet navzdol... in tako dalje. Ljubil je sunke in ljudje se niso smeli radi tega pritoževati.

Gospod poročnik se je vračal z inšpekcije. Škornji so mu bili blatni, hlače oškropljene in njegov obraz je kazal izmučenost. Nemirno je stal pri oknu in zrl na pólja, brzojavne drogove in ljudi, ki so švigali v teku vlaka mimo njegovih oči. Gledal je, mislil drugam. V kotu je sedelo mlado dekle. Lepo, mlado dekle. In gospod poročnik jo je opazil takoj, ko je vstopil.

«Lepo dekle...»

Oblečena je bila po najnovejši modi in izpod klobučka so se videli porezani lasje.

Ustnice, oči, sveže vzbrstele grudi. Izpod kratkega krila so se kazale lepe noge... Vse, vse je bilo tako, da je moralo ugajati vsakomur, ki je imel oči za to. In gospod žandarmerijski poročnik jih je imel vedno, pa naj si se je vračal še s tako težke in blatne inšpekcije...

«Gospodična se gotovo pelje kam na obisk...?» Korajža velja. Zakaj bi ne govoril. Vlak vozi počasi, sunkoma, dekle dolgočasno zre po vagonu, gospod poročnik se vrača z inšpekcije in si želi neuradnih misli in trenutkov.

Oči so se povesele. Za trenutek.

«Ne, gospod poročnik, službo nastopim na poglavarstvu...» In poročnik, ki je tri dni hodil po potih uradnosti in se pričkal z žandarji, je od radosti vzkrilil z rokami.

«V službo... naša nova moč... kolosalno... Poročnik Kuna-
naver...»

Koketno je ona dvignila ročico — tega se je bila naučila v plesni šoli — in gospod poročnik je prav prijetno zaužil prijem lepe, mlade roke in pogled čistih oči. Besed ni poslušal, samo to si je zapomnil, da je Lenčka... in da ima komaj sedemnajst let. Oče je upokojen železničar. Pozno se je poročil — zato tako mlada hčerka. Pa bo že. Boji se malo. Pusti se ji zde ti kraji.

«O ne, gospodična, ko spoznate ljudi, ko spoznate nas, boste videli, da ni niti dolgočasje niti žalosti tukaj. Dobro vino, lepa dekleta (mislil je na županjo, ki je bila zadnja njegovih —), tudi godbo in plese imamo...» Vse ji je raportiral. Natančno, na dolgo in na široko. Bolje kakor svojemu kapetanu, kadar ga je prišel inšpicirat.

Pomagal ji je nesti kovčeg.

In napravil je vtis na mlado, lepo Lenčko. Zvečer, ko so se našli vsi veselo razburjeni v krčmi, je paradiral. Nič ni bilo več oškropljenih hlač na njem, nič blatnih škornjev. Obrit, počesan, kakor iz škatlice... Zakaj Lenčka je bila prišla in gospe so jo že kritizirale. Najbolj županja, ki je bila zadnja poročnikova...

Le pisar Hrašovec, ki so ga pač trpeli med seboj, kakor se trpi pes v hiši, je bil žalosten tisti večer. Plešast je bil, izpit kakor vsi, nesrečen bolj kakor vsi. Njegov oče je bil tudi pisar. Poslal ga je v šole, pa ni vzdržal. Pero je ostalo tudi v sinu in akti na poglavarstvu so čakali sorodne roke. Ril je in živel, kolikor je pri svoji plači mogel. Drugače pa je pil na tuj račun. Gospodje so imeli denar in so plačevali. Nocoj so bili razposajeni in so zbadali svoje žene z Lenčko... Tudi on jo je videl. Saj bo njegova koleginja. Popoldne je bila pri poglavarju in si ogledala urad.

«To je pa naš pisar Hrašovec...» Tako brutalno ji je bil predstavljen in ona mu je dala roko.

«Lepa je... mlada... nedolžna... njene oči... Lenčka je... In poglavar in poročnik in župan in tako dalje...»

Tisti večer, ko se je kakor vedno vrnil pijan v svojo sobo, se je zrušil Hrašovec oblečen na posteljo in se je razjokal. Ob svojem zapitem življenju, ob svoji prerani pleši in ob lepi koleginji Lenčki se je razjokal. Jokal je dolgo.

2.

In v trgu je res bilo, kakor je dejal gospod poročnik. Vino, godba, ples. Lenčka je bila zadovoljna. Vse je skrbelo zanjo. Le gospe so jo sovražile in obrekovale. Ni slišala, še ni razumela,

ker ji je bilo komaj sedemnajst let. Zato tudi moških še ni prav razumela. Vedela je, da ima čarobne oči, črne, ogljene lase, v katere bi se človek zapletel in umrl, vzbrstele grudi kakor dvoje drobnih golobic... O, koliko je vsega lepega na njej! Sama ne ve, kam bi vse to dejala, ko se zvečer v postelji spominja lepih besedi poročnikovih... laskavih poglavarjevih... cmokajočih županovih, ki je trgovec in kupuje in prodaja najraznovrstnejšo robo. Slabo prespava Lenčka svoje noči. Zaradi svoje lepote...

Hrašovec, župan-trgovec in koščeni zdravnik sede pri mizi. Vse drugo pleše. Ples lovskega društva. Predsednik: gospod srezki poglavar. Vse dame iz trga plešejo. Gospa županja z mladim sodnikom, gospod odvetnik z njegovo ženo — ni lepa — gospod poročnik in poglavar se kosata za Lenčko. Lenčka vedno pleše in dobro in prijetno pleše. Tako lepo se stisne njeno telo k telesu in ples z njo je kakor opij...

Zdravnik se reži. Župan rožlja z zlato, predolgo verižico svoje ure. Hrašovec pije. Vsi gledajo Lenčko. Župan se nasmehne, ko se prisuče Lenčka s poročnikom ali s poglavarjem ali s kom drugim mimo mize. In vedno se nato ozre na pisarja, ki gladi svojo plešo in ne pleše. Samo pije še. Nekaj bi mu rad povedal. Pisar naporno misli.

Vesel je, da je poročnik pustil njegovo ženo, četudi se radi tega precej histerično vede doma. Če je dober lovec, še ni rečeno, da mora oplaziti tudi županovo ženo.

Hrašovec gleda in skozi meglo svojih misli, ki so tako nejasne kakor lepota, zagleda svetlo zapestnico na Lenčkini roki. Zgane se, nagne preko mize in... Župan se smehlja. On ima denar.

«Lenčka.»

Ena sama strahotna misel in Hrašovec se zgrozi, pije, župan veselo zadovoljno rožlja z zlato verižico in se ponaša z Lenčkino zapestnico. Zdravnik se smehlja, kima z glavo in čudno govori:

«Tudi jaz še pridem na vrsto, gospod župan. Sem zdravnik in sem vratar in kralj vseh skrivnosti... dragi moj župan...» Župan ne posluša, le pisar sprejema zdravnikove besede. Zdravnik je cinik. Njegova žena je skočila v Muro, ko ji je priznal, da je pomagal županji, da je pomagal poglavarki... Vsega ji niti povedal ni, pa je že skočila v vodo. Če bi ji, recimo, povedal kaj o tistem računu... no da, potem bi se eventualno izplačalo.

«Tudi jaz še pridem na vrsto...»

Pisar se je napil. Vendar je bil bolj trezen, nego vsi drugi.

Zjutraj, ko se je našel pri svoji mizi, doma v vlažni sobi, je mislil svoje mlade misli. In na Lenčko je mislil, na njo, ki bi mu

lahko vrnila izgubljeno mladost in ozdravila trpeče srce. Pa on je bil pisar, zapit pisar z borno plačo in s plešo ...

Zato je mislil na samokres, ki ga bo treba kupiti ...

3.

Tako se je zgodilo, da je pisar vedno slabše opravljal svoje dolžnosti in da je župan jezil svojo ženo in z denarjem dražil gospoda poročnika in poglavarja. Vse. Lenčka je nosila njegovo zapestnico, poročnik Lenčkin robček in gospod poglavar je imel zaenkrat še samo spor s svojo ženo ...

V pisarni!

«Gospodična ...» Pisar je bil predrzen in jo je nagovoril.

«Pazite, gospodična, vaše oči so črno podplute in ...» Dalje ni mogel.

«Kaj pravite, gospod Hrašovec?» Mrtvo, mrzlo ko led. Njene misli so bile drugje. Hrašovec se je vrnil k svoji mizi in ni rekel ničesar več.

«Čuden človek ...» in je tipkala dalje. Preko uradnih ur je tipkala. Dela je bilo veliko in gospod poglavar jo je res veliko potreboval. V svojo sobo jo je klical in ji narekoval.

Pisar pa je buljil v nerešene papirje in iskal, bogvedi, česa ...

Gospe so jo obrekovale. Poglavarica je kazala simptome histeričnosti in zdravnik se je krohotal. Hrašovec je videl v temi vedno njegov obraz s tisto potezo prezira in prežnosti okrog usten, ki so se že vsesale v toliko žensk ...

Iz rok v roke se je podajala Lenčka. V pisarjeve ne bo prišla nikoli. To je bila grozna misel vseh misli. In preko uradnih ur ostajata v uradu. O, gospod poglavar je resen človek in ima veliko dela. Tudi svojo sobo na poglavarstvu ima lepo opremljeno. Vse potrebno in lepo.

Pisarjeve noči so se ob teh mislih zgoščale v en sam obraz, ki se mu je režal iz vseh kotov:

«Tudi jaz še pridem na vrsto ...»

In pisar je jokal brez solz, mislil na samokres in Lenčko, ki je še vedno lepa in gre iz roke v roko. Iz objema v objem. V njegov hrepeneči in žalostni objem ne bo prišla nikoli.

In ko je to misel doživel, do konca doživel, se je obesil.

*

Pokopali so ga z vsemi častmi in vsi so mu šli za pogrebom. Zdravnik je uničil zadnje, predsmrtno njegovo delo: bel papir, ki je bil ves popisano z enim samim imenom. Vsevprek. Do onemoglosti, do blaznosti.

«Bil je pač pisar ...» je dejal zdravnik, ki je bil cinik in je mislil na Lenčko, ki je bila tudi pri pogrebu in se je smehljala mlademu — sodniku.

Še vedno je lepa in mlada. Prelepa zase in za ljudi. Za življenje.

... Kako dolgo še?

KNJIŽEVNA POROČILA

Koštiál I.: Slovniški in slovarski brus knjižne slovenščine. Na Prevaljah. Družba sv. Mohorja. 1927. 80 str.

Kdor bi se ob tem majhnem «brusu» razveselil, češ, kako malo je treba brušenja naši današnji knjižni slovenščini, če ji je tak drobčkan «brus» dovolj, bi se zmotil. Tega se pač pisatelj sam zaveda; v uvodu pravi sicer, da je upošteval vso slovensko pripovedno prozo od leta 1880. do 1925. in politične dnevnikarje od prevrata do danes, vsa uredba njegovega «brusa» pa dokazuje, da ni zamišljen sam zase, ampak kot nekako dopolnilo Breznikovega «Slovenskemu pravopisu» (1920), ki je zopet s svoje strani dopolnek slovnici istega pisatelja, na katero se s točno navedbo njenih paragrafov sklicuje. Tako bi poročilo o Koštiálovem «Brusu» moralo v enaki meri upoštevati tudi Breznikov «Pravopis» in «Slovnico»; vzrok za to, da tega ne bo storilo, je treba iskati v pomanjkanju prostora, ne pa mogoče v kaki bojazni, da tako slovničarsko «pikolovstvo» ne sodi v «mesečnik za književnost in prosveto». Uspeh, ki ga je «Brus» dosegel na knjižnem trgu, je dovolj glasna priča, da je med nami mnogo ljudi z živo zavestjo, da je jezik fin inštrument in ne samo grobo sredstvo za komunikacijo. Tem ljudem pa bo pač dovolj samo par principielnih primerov, v katerih se bo videlo, kaj bi temu «brusu» še trebalo, da bi zajel vsa ta vprašanja globlje, ko je bilo v tem prvem poskusu mogoče.

V primeri z Breznikom kaže Koštiál že na prvi pogled očividni tehničen napredek: Breznik je v prvem delu svojega pravopisa ponovil pravopisna pravila svoje slovnice, ki jim v drugem delu sledijo alfabetično urejeni primeri za pravo pisavo, Koštiálov «brus» ima enoten alfabet, kar je vsekakor bolj praktično. Saj gre vendar za to, da se človek hitro pouči, ali je n. pr. prav pisati «krogla» ali «kroglja», ali je prav n. pr., če napišem «o dogodkih se ni izvedelo ničesar». Prvo težavo bo sicer brus takoj rešil, ob drugi pa pusti človeka v zadregi, namreč onega človeka, ki ne vé, da je Koštiál obravnaval ta primer na str. 56, kjer stoji geslo «rodilnik: osebkova beseda v rodilniku»! Vsi težavnejši primeri — težavnejši za lajika, ki ni slovničar! — so izgubljeni v tem brusu, v katerem je Koštiál razbil prvi del Breznikovega pravopisa po gramatičnih kategorijah, ki jih je razvrstil med ostali alfabet po tako določenih značnicah, da jih lahko samo dobro šolan slovničar najde. Kdo bo iskal in našel strašno «sodavodo» med «zloženkami» na str. 78, komu koristijo «povratni glagoli v povratnem načinu» na str. 46? Kdo vé, da je treba pouk, kaj je prav, «s prstmi» ali «s prsti», iskati na str. 38. med «orodniki množinskih moških o-jevskih osnov na -mi»? In kaj pomaga človeku brez umevanja slovničarske terminologije, če bere s. v. «ozdraviti v neprehodnem pomenu* ozdraveti». Uredba brusa mu sicer pove, da je beseda pred zvezdico napačna,